

ANALIZA PRAWNA

**CEL POKRZYWDZENIA
AKCJONARIUSZA
JAKO PRZESŁANKA
UCHYLENIA UCHWAŁY WALNEGO
ZGROMADZENIA SPÓŁKI AKCYJNEJ**

CENTRUM ANALIZ
LEGISLACYJNYCH
I GOSPODARCZYCH

Stan prawny na dzień 30 listopada 2020

Analiza prawna opracowana na zlecenie:

**CENTRUM ANALIZ
LEGISLACYJNYCH
I GOSPODARCZYCH**

Centrum Analiz Legislacyjnych i Gospodarczych
al. Księcia Józefa Poniatowskiego 1, 03-901 Warszawa
www.calg.pl, kontakt@calg.pl

Autorzy:

Krzysztof Olszak

Zdjęcia: Giammarco Boscaro / unsplash.com

PROO

*Sfinansowano przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Programu Rozwoju Organizacji
Obywatelskich na lata 2018-2030*

Cel pokrzywdzenia akcjonariusza jako przesłanka uchylenia uchwały walnego zgromadzenia spółki akcyjnej

Przed 1 stycznia 2001 r. kwestię zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia regulowało Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks handlowy (Dz. U. z 1934 r. Nr 57, poz. 502 ze zm.) w art. 413-417. Uchwała walnego zgromadzenia mogła być zaskarżona przez akcjonariusza nawet w przypadku zgodności uchwały z przepisami prawa i postanowieniami statutu, jeżeli uchwała ta wbrew dobrym obyczajom kupieckim godziła w interesy spółki lub miała na celu pokrzywdzenie akcjonariusza.

W aktualnym stanie prawnym, zgodnie z art. 422 § 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1526, dalej: KSH), jeżeli uchwała walnego zgromadzenia jest sprzeczna ze statutem bądź dobrymi obyczajami i godząca w interes spółki lub mająca na celu pokrzywdzenie akcjonariusza, może być zaskarżona w drodze wytoczonego przeciwko spółce powództwa o uchylenie uchwały.

Skoro w przepisie art. 422 § 1 KSH mowa jest o celu pokrzywdzenia „akcjonariusza” w liczbie pojedynczej, bezsporne powinno być, że dana uchwała może prowadzić do pokrzywdzenia jednego akcjonariusza, a zarazem nie prowadzić do pokrzywdzenia pozostałych akcjonariuszy¹.

Dla zrozumienia czym są uchwały mające na celu pokrzywdzenie akcjonariusza kluczowe jest odkodowanie zwrotu „cel”. Cel rozumiany jest w doktrynie jako zamiar, a więc wina umyślna w zamiarze bezpośrednim, a nie ewentualnym.

Sformułowanie „uchwała [...] mająca na celu pokrzywdzenie akcjonariusza” nie przesądza czy chodzi o zamiar akcjonariuszy głosujących w trakcie walnego zgromadzenia nad uchwałą czy o to, że obiektywnie sama treść uchwały świadczy o celu pokrzywdzenia akcjonariusza. Tym samym można skutecznie zaskarżyć uchwałę, przy której uchwalaniu akcjonariusze nie zakładali pokrzywdzenia innego akcjonariusza. W praktyce ułatwia to dowodzenie, gdyż nie trzeba udowadniać zamiaru samych akcjonariuszy głosujących nad uchwałą, ale wystarczy dowieść, iż treść uchwały ma na celu pokrzywdzenie akcjonariusza. Wskazać jednak trzeba, że pierwotnie orzecznictwo opowiadało się za uzna-

niem uchwały za krzywdzącą tylko wtedy, gdy została podjęta z realnym zamiarem pokrzywdzenia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2001 r., I KKN 1137/98). Orzeczenie niniejsze spotkało się z aprobatą w literaturze, w której zwrócono uwagę na rygorystyczne przesłanki, które warunkują uznanie danej uchwały za podjętą w celu pokrzywdzenia akcjonariusza.

Warto zatem w tym miejscu powrócić do kwestii pojęcia „celu”. W piśmiennictwie podniesiono bowiem jednak, że termin „cel” ma jednak dwa znaczenia, jedno subiektywne, a drugie obiektywne – subiektywne dążenie oznacza, że uchwała mająca na celu pokrzywdzenie akcjonariusza, została podjęta w zamiarze pokrzywdzenia akcjonariusza, natomiast znaczenie obiektywne wskazuje, że obiektywnym skutkiem zrealizowania uchwały będzie pokrzywdzenie akcjonariusza. I to drugie znaczenie zostało również przyjęte w nowszym orzecznictwie, aprobującym, że obiektywne wykonanie treści uchwały mieści się w pojęciu celu pokrzywdzenia akcjonariusza.

Na powyższym tle widać ewolucję orzecznictwa, które pierwotnie służyło ochronie akcjonariuszy większościowych, a zarazem ochronie spółki w wypadku skierowanego przeciwko niej powództwa akcjonariusza mniejszościowego, w kierunku wzmocnienia prawa mniejszości. Fundamentalnym orzeczeniem w tej materii był wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2004 r., I CK 537/03, w którym Sąd Najwyższy podzielił pogląd, że uchwała mająca na celu pokrzywdzenie akcjonariusza obejmuje zarówno sytuację, kiedy cel (zamiar) pokrzywdzenia istnieje w trakcie podejmowania uchwały, jak i sytuację, gdy cel ten nie jest z góry zakładany w momencie podejmowania uchwały, ale jej realizacja prowadzi do pokrzywdzenia akcjonariusza. Orzeczenie to spotkało się z aprobatą w doktrynie podobnie jak sam obiektywizujący pogląd o celu pokrzywdzenia akcjonariusza. Również Trybunał Konstytucyjny podzielił rzeczne stanowisko w wyroku z dnia 21 czerwca 2005 r., P 25/02. Sprawa dotyczyła pokrzywdzenia akcjonariusza wskutek zaniżonej ceny wykupu akcji. Trybunał Konstytucyjny wyraził pogląd, zgodnie z którym, ze względu na trudności w dowodzeniu subiek-

tywnej chwili działania w celu pokrzywdzenia akcjonariusza, uzasadnione jest szerokie zastosowanie domniemania faktycznego, które pozwala na przyjęcie, że zaniżenie wartości przymusowo wykupowanych akcji następuje w celu pokrzywdzenia akcjonariusza.

Powyższa linia orzecznicza jest kontynuowana, wykładając pojęcie celu pokrzywdzenia akcjonariusza, uwzględnia się sytuację, w której w chwili powzięcia uchwały walne zgromadzenie nie zakłada uszczuplenia praw akcjonariusza, ale wykonanie uchwały powoduje w konsekwencji jego pokrzywdzenie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2013 r., I CSK 407/12).

Należy jednak odnotować, że nie cała doktryna podziela niniejszy pogląd. Przeciwnicy rozszerzającego rozumienia uchwały mającej na celu pokrzywdzenie akcjonariusza argumentują, że uchwała nie może być uznana za krzywdzącą *ex post* tj. na podstawie okoliczności, które nie istniały w chwili jej wykonywania. Podnosi się również argument, iż przyjęcie wykładni obiektywizującej powoduje sytuację, w której w chwili podjęcia uchwały nie jest ona obarczona żadną ustawową wadliwością ani zamiarem pokrzywdzenia akcjonariusza, ale mimo to można ją zaskarżyć wskutek jej skutków, niezamierzonych przez akcjonariuszy. Tym samym zaskarżenie uchwały miałooby zależeć od zdarzeń przyszłych, co zdaniem przeciwników wykładni obiektywizującej jest niedopuszczalne.

Nie istnieje legalny katalog, w którym przewidziano by wyliczenie działań mających na celu pokrzywdzenie akcjonariusza. Nie istnieje jednak ani potrzeba, ani możliwość stworzenia takiego katalogu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2004 r., I CK 537/03). Przykładami uchwał mających na celu pokrzywdzenie akcjonariuszy są uchwały traktujące gorzej jednych (zazwyczaj mniejszościowych) od drugich (zazwyczaj większościowych) np. nieproporcjonalna wypłata dywidendy, odsunięcie akcjonariuszy mniejszościowych od zysku w celu przeznaczenia go na podwyżkę wynagrodzenia dla członków zarządu², którzy są jednocześnie akcjonariuszami większościowymi. Zwłaszcza pozbawienie akcjonariuszy mniejszościowych dywidendy, w sytuacji gdy nie ma żadnych przeszkód, aby dywidendę wypłacić, jest nierzadko spotykane w praktyce. Przeinwestowanie spółki, przeznaczanie zysku tylko i wyłącznie na inwestycje, w sytuacji gdy bez szkody dla spółki można wypłacić w postaci dywidendy choćby ułamek zysku. Niewątpliwie, stałe, długoletnie przeznaczanie zysku spółki akcyjnej na kapitał zakładowy i niewypłacanie w tym czasie dywidendy może po-

wodować pokrzywdzenie akcjonariusza mniejszościowego, uzasadniające zaskarżenie kolejnej uchwały walnego zgromadzenia nieprzewidującej wypłaty dywidendy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2018 r., IV CSK 252/17). Inny przykład stanowić może przenoszenie zysku do innych spółek, w których część akcjonariuszy ma ulokowane swoje interesy faktyczne lub prawne. Tak samo będzie potraktowane zwolnienie tych spółek z długu.

Nie będzie uchwałą mającą na celu pokrzywdzenie akcjonariusza, uchwała dotycząca w równomierny sposób wszystkich akcjonariuszy, gdy jest to konieczne dla dalszego istnienia spółki np. banku (wyrok Sądu Wojewódzkiego w Łodzi z dnia 25 czerwca 1993 r., X GC 3910/92).

Niewątpliwie każdy z powyższych przykładów winien być oceniany indywidualnie na podstawie okoliczności faktycznych zachodzących w danej sprawie. Odwołanie się przez ustawodawcę do zwrotu nieostrego („pokrzywdzenie”) oznacza, że ocena czy interesy akcjonariusza zostały naruszone lub zagrożone w związku z powziętą uchwałą, musi być dokonywana z uwzględnieniem okoliczności występujących w sprawie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2002 r., II CKN 677/00).

W piśmiennictwie wyrażono również pogląd, że pokrzywdzenia akcjonariusza nie powinno się identyfikować ze szkodą rzeczywistą (*damnum emergens*), lecz z naruszeniem interesów akcjonariusza poprzez działanie sprzeczne z ustawą, statutem lub dobrymi obyczajami w postaci pozbawienia go lub uszczuplenia jego korzyści.

Pokrzywdzenia akcjonariusza należy ujmować też w kategoriach etycznych (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 20 września 2019 r., I AGa 5/19).

¹ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2002 r., II CKN 677/00.

² Por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2017 r., I PK 287/16.